

Beranová, Magdalena

Poděbrady a slavníkovská Libice

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. M, Řada archeologická. 2000, vol. 49, iss. M5, pp. [163]-174

ISBN 80-210-2580-8

ISSN 1211-6327

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/113810>

Access Date: 19. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MAGDALENA BERANOVÁ

PODĚBRADY A SLAVNÍKOVSKÁ LIBICE

Archeologický ústav ČSAV v Praze se v druhé polovině minulého století zaměřil nejen na zkoumání významných center z období počátku české státnosti, ale jeho pracovníci a spolupracovníci hledali vesnice v jejich okolí a snažili se zjistit složení a charakteristiku osídlení. Iniciátorem a propagátorem těchto výzkumů byl zejména J. Kudrnáč, který prozkoumal hradiště Klučov a spolu s ním Klučovsko a Českobrodsko (KUDRNÁČ 1970; 1985; 1990; ČTVERÁK — KUDRNÁČ 1987; tam další lit.). Také M. Šolle a Z. Váňa posuzovali své výzkumy hradišť a pohřebišť v širokých souvislostech. Pokud jde o hradiště Budeč, velkou zásluhu o poznání jeho zázemí a také o zázemí Levého Hradce má zejména M. Gojda, který se nyní věnuje letecké archeologii jako prostředku pro poznání pravěké a středověké sídelní situace (GOJDA 1988; 1989; 1997). Okolí a vesnicím u slavníkovské Libice se kromě R. Turka věnovala J. Justová, nyní Princová a M. Beranová (TUREK 1981b; JUSTOVÁ 1972; 1985; 1990; PRINCOVÁ 1994; PRINCOVÁ-JUSTOVÁ 1994; 1997, s. 22-23; BERANOVÁ 1975; 1981; 1985; 1998; 2000).

Libice poutala a poutá zájem historiků a archeologů zejména díky tomu, že na ní byl v září 995 vyvražděn rod potomků knížete Slavníka a jejich družina. Tomuto osudu ušli jenom nejstarší Slavníkův syn Soběslav, který se účastnil výpravy proti Polabským Slovanům, a bývalý pražský biskup Vojtěch s mladším bratrem Radimem, kteří pobývali v klášteře sv. Alexia a Bonifáce na římském Aventinu. Nemenším důvodem zájmu o Libici byla osobnost sv. Vojtěcha, který odtud pocházel.

Vyvraždění Slavníkovců bylo zapříčiněno snahou Přemyslovců po upevnění státu. Nelze na tomto místě rozhodnout, zda bylo slavníkovské knížectví na Praze nezávislé a mělo být teprve připojeno anebo bylo samostatné jenom relativně, ale jeho hospodářská i politická moc nebezpečně stoupala. Hradiště přežilo přemyslovský vpád a stalo se kastelánským hradem, který trval až do 12. stol., ale rozsah osídlení i význam sídla výrazně poklesl. Na Libici byli roku 1108 zavražděni dva z rodu Vršovců, libický kastelán Bořut a jeho syn Božej, ale Libice nebyla rodovým sídlem Vršovců. R. Turek se dokonce na základě Kosmova líčení této události a podle Kosmovy terminologie domnívá, že kas-

telánova rodina bydlila už tehdy na předhradí (TUREK 1981a). Většina členů rodu Vršovců žila a také byla zavražděna jinde.

V druhé polovině 10. století byla Libice na vrcholu svého rozkvětu. Ve svém blízkém zázemí měla patrně další opěrné body. Již J. Hellich předpokládal, že jižně od hradiště existovala dvě malá strážišť, a to v polohách Kuchynka a Mýto, tedy mezi tehdejší trasou Cidliny a hlavním tokem Labe (TUREK 1981b, 51; JUSTOVÁ-PRINCOVÁ 1997, 22-23). Sondáž na rozhraní šedesátých a sedmdesátých let správnost tohoto názoru potvrdily pokud jde o Kuchynku, nikoliv však pokud jde o Mýto. Sondáž tam však byl příliš malá a kopeček byl silně porušen novodobými lesními pracemi (TUREK 1981b, 51). Mnohem důležitější výsledky však přinesla jiná lokalita. Archeologický výzkum, vedený J. Justovou, odkryl čtyři kilometry proti proudu Cidliny u Opolánek vesnici v poloze Staré Badry, která existovala již ve starší době hradištní a byla od druhé poloviny 10. stol. lehce opevněna a chráněna palisádami a příkopy (PRINCOVÁ 1994).

Řadu archeologických objektů se podařilo objevit při záchraných pracích a dohledech v libické sídlištní aglomeraci v severním a východním zázemí hradiště v příznivých polohách na říční terase (JUSTOVÁ 1985, 309, 314; 1990, 661-663, 670). Byly zde mj. polozemnice, zásobní jámy, kulturní vrstvy a také hroby z dřívě známých hřbitovů a další dosud neznámé pohřebišť. Podle starších zjištění a úvah J. Hellicha dedukoval R. Turek, že jižně od předhradí byla malá rybářská osada a větší venkovské sídliště na severovýchodě předhradí, za příkopem, k níž patřilo velké pohřebiště u libického nádraží. Je známa i další libická nekropole přímo na území dnešní vesnice. Píč i Hellich našli několik sídlištních nálezů severně od železničního mostu přes Cidlinu, po obou stranách silnice u bývalého libického cukrovaru, opět s blízkým pohřebišťem a další (TUREK 1981b, 51-53).

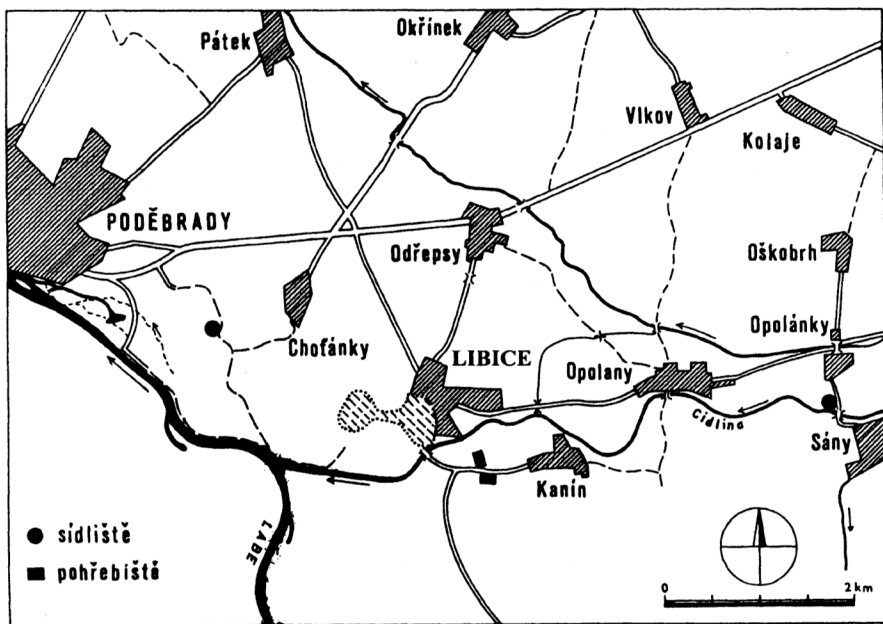
V bezprostředním sousedství Libice v Kanině prováděl záchranné akce kostrových pohřebišť na konci šedesátých let L. Hrdlička, které zatím známe převážně jen z nálezových zpráv, uložených v archivu Archeologického ústavu, ale publikace se připravuje. Pohřebiště na této lokalitě byla objevena již na počátku dvacátého století.

Sídliště k pohřebišťům není známo a tak se R. Turek domnívá, že na něm mohli být uloženi obyvatelé z libického předhradí.

Sídelní aktivita byla doložena i podél toku Labe, do něhož se Cidlina u Libice vlévá. V oblasti pozdějšího města Poděbrady, které je cca 4 km od Libice, zaznamenal J. Hellich především hradiště v poloze Na vinicích, které bylo při západním okraji města u labského brodu. Soudil, že bylo předchůdcem pozdějšího hradu a města (HELLICH 1923, 2-3). Hradiště bylo založené na zahradě domku čp. 89-II, který byl na počátku 19. věku odtržen od dvorce 22-II. Mělo příkop a val a přiléhalo prý původně k vysokému břehu Labe, které se časem obrátilo více k západu. V novější době bylo hradiště zničeno rozparcelováním pozemků a stavbami od prvních desetiletí 20. stol. J. Hellich zaznamenal v sousedství menší osadu a pohřebiště s řadovými hroby, vyloženými dřevem na způsob rakví a s esovitými bronzovými záušnicemi. Záchranné akce a výzkumy v Poděbra-

dech i okolí neustále probíhají i v současnosti a tak budou dosavadní poznatky o této části libického zázemí jistě rozmnoženy. Také vyhodnocení starých nálezů a průzkumů u 19. stol. nebylo dosud provedeno zejména proto, že je dnes obtížné nálezy určit a lokalizovat. Pozornost by bylo potřeba věnovat především nálezům z Bažantnice.

J. Hellich se věnoval i problematice zakládání osad podél Labe v Poděbrad. Podle něho byla kolonizace při samé řece Labi řídká a vzácná, protože nízké břehy Labe nezadržely vodu při povodních a alespoň jednou, většinou však vícekrát do roka se voda široce rozlévala. Založení osad při Labi bylo proto umožněno jen tam, kde se půda zvedala a byla tím chráněna před záplavami. Tato povýšená místa, jak uvádí, odpovídají geologickým poměrům krajiny, jsou to vlny nebo hřbety střídajících se vrstev křídového útvaru, které protínají na některých místech i tok Labe. V takových křížovatkách, kde řeka prorazila skalní hřbet, bylo přirozené říční dno skalnaté, a jelikož jsou zde uloženy lavice křídových opuk skoro vodorovně, jen s nepatrným sklonem k severovýchodu, bylo dno ploché a rovné a mohla se snadno používat po celý rok a v každé době k přechodu přes Labe. Zajímavé příklady tohoto druhu shledával zejména v Poděbradech a v Nymburce. Polabský brod se rozkládal na široké prostře od evangelické fary až do ulice Viničné a u něho znal už osady neolitické, eneolitické a nálezy (mince) z doby římské.

Obr. 1. Dvoudílné hradiště Libice nad Cidl., Poděbrady — radiostanice a Rasovna, město Poděbrady a hlavní výzkumy Archeologického ústavu v okolí Libice (sídlíště Opolánky — Staré Badry, pohřebiště Kanín) ve vztahu k vodotečním na mapě z r. 1781.

R. Turek uvádí starobylý nález v lokalitě Na hrázi a pohřebiště u Osečku za Labem, které bylo podle jeho názoru ve spojení s osadou střežící za řekou labský brod.

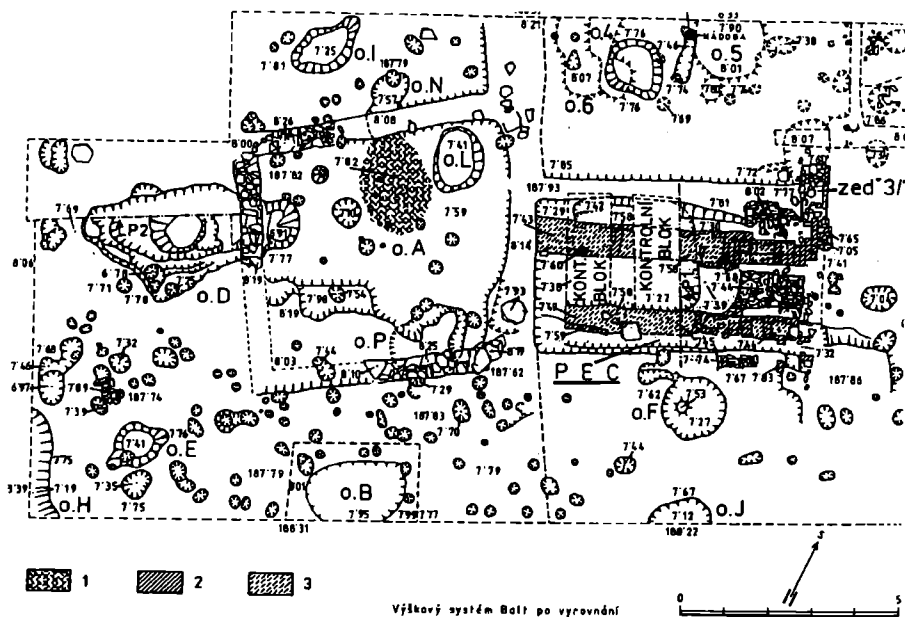
Při stavbě oplocení radiostanice v Poděbradech, při stavbě nového domku p. Knitla za plotem radiostanice a při těžbě písku v těsném sousedství obou byly nalezeny střepy z vrcholné fáze slavníkovské Libice, z druhé poloviny 10. stol. Při povrchovém průzkumu někdejšího pole za plotem radiostanice u starého a nového domku p. Knitla byly zjištěna nejen keramika, ale zajímavá kumulace opukové suti. Pole se zbytkem vojtěšky bylo v té době vyjmuto z obhospodařování kvůli ochraně radiostanice. Naleziště bylo necelé 2 km vzdušnou čarou od hradiště v Libici nad Cidlinou, na spojnici mezi hradištěm a budoucím hradem a městem Poděbrady, rovněž cca 2 km vzdáleným. Spojnice vedla ve směru toku Labe od soutoku Cidliny k Poděbradům (obr. 1). Lokalita se nacházelo se na rozhraní katastru města Poděbrad a obce Chotánky v místech, kde se říkalo V zátiší podle někdejšího intimního hostince a v 19. stol. též U cihelny. V zátiší v poloze V hruškách byl v roce 1936 objeven známý poděbradský poklad denárů, v pořadí druhý (RADOMĚRSKÝ 1965-1966). Místo prvního nálezu z osmdesátých let 19. stol. není známo. Ze všech těchto důvodů zde zahájil v r. 1970 Archeologický ústav ČSAV v Praze výzkum pod vedením autorky. Výzkum trval do r. 1972. V r. 1971 se k výzkumu připojilo muzeum v Poděbradech a pod vedením H. Sedláčkové zkoumalo část lokality s místním názvem Rasovna (SEDLÁČKOVÁ 1977).

Ukázalo, že sídliště vzniklo někdy v polovině 10. stol. a nemělo žádnou starší fázi. Plynule však pokračovalo do poloviny 13. stol. V té době zaujímal na základě výzkumu prostranství o rozloze nejméně 150 x 100-150 m², ale podle sběrů tuto plochu překračovalo na všechny světové strany. V druhé polovině 13. stol. se rozsah osídlení zmenšil a byl nadále sledován jen na centrálním místě výzkumu. Podle charakteru nálezů z druhé poloviny 13. — 16. stol. nemohlo jít o vesnici, ale o sídlo významnějších lidí. Byly tu nalezeny mj. části udidel, ostruh, podkovy, napínák kuše, hrot kuše a další (BERANOVÁ 1998). Podle staršího nákresu, který našel J. Muška v muzeu v Poděbradech, jsme lokalitu zotožnili s tzv. Chotětickým hrádkem. Takový vývoj lokality od velké osady, která měla jak dále uvidíme výrobní charakter, k malému nejspíše zemanskému sídlu, není úplně obvyklý a rozhodně stojí za zdůraznění.

Nejvýznamnějším nálezem z 12.– poloviny 13. stol. byla sklářská pec, zahloubená a vybudovaná z cihel, jíž jsme věnovali pozornost na jiném místě (BERANOVÁ 1998; 2000). K peci přiléhala poměrně rozsáhlá stavba na opukové podezdívce o rozměrech 6 x 6 m² a další objekty se sklářstvím související, z nichž některé byly starší než zmíněná budova na podezdívce a byly kvůli této stavbě zasypány. Keramické nálezy v nich připouštějí domněnku, že ony a patrně tedy i sklářská pec mohly existovat již v 11. stol., ale zatím se to jeví jako příliš odvážný závěr. Sklárna se během své působnosti zdokonalovala. Na sídlišti byly porůznu i jiné výrobní objekty. To vše se rozvíjelo v době, kdy ještě fungovalo bývalé ústředí slavníkovského panství, hradiště na Libici, i když zdaleka ne v tak znamenité podobě jako kdysi. Poměr výrobního centra 2 km

vzdáleného na jedné straně a hradiště se zemědělským zázemím na druhé straně se však v každém případě jeví zajímavým námětem k dalšímu výzkumu.

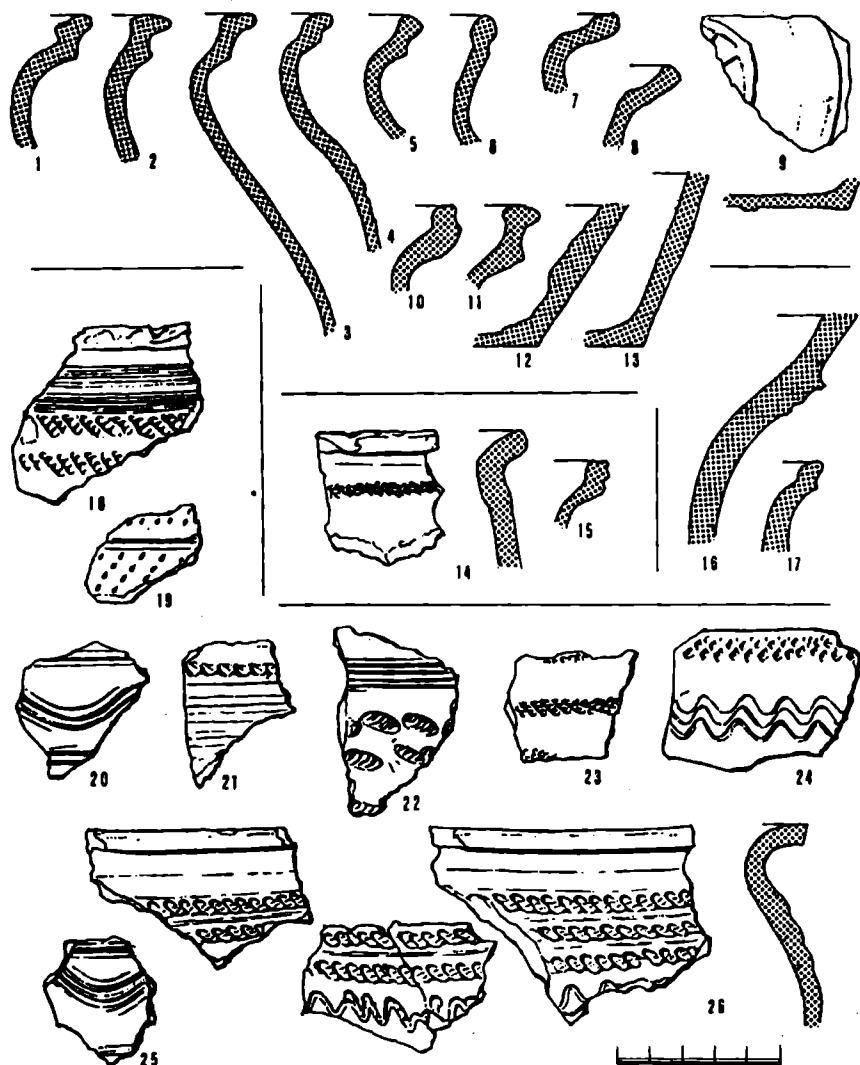
Na tomto místě se však zaměříme na poměr sídliště z druhé poloviny 10. stol. a slavníkovského centra.

Obr. 2. Výřez z plánu výzkumu, západní část s pecí a s objekty A, D, I, F, L, N a B a dalšími. Pod objektem B byly mince Boleslava II. 1: mazanicevá podlaha, 2: cihly, 3: zbytky rozebraných zdí pece.

První otázkou, kterou si musíme položit, je, zda sídliště vzniklo skutečně ještě v druhé polovině 10. stol. nebo naopak až po pádu slavníkovského panství na samém konci 10. a na počátku 11. stol. Keramické materiály, tak jak je máme k dispozici v objektech, ve vrstvách i v druhotném uložení, k němuž došlo intenzivním životem a budováním sídliště v průběhu několika dalších staletí, se zdají jednoznačně svědčit pro vrcholnou fázi slavníkovské doby. Na druhé straně bývá někdy obtížné zachytit podstatný předěl mezi menšími zlomky keramiky druhé poloviny 10. a počátku 11. stol. Stratigrafický vývoj objektů z nejstarší doby se zachytit nepodařilo. I když keramika z druhé půle 10. stol. byla dosti početná, objektů z 10.–11. stol. bylo málo. Mnohem častější byly nálezy promíšené s keramikou pozdější doby, protože tyto objekty fungovaly nepřerušeně. V nejstarším období ukončily svou funkci dva mělké kruhové objekty o průměru 1,50 m a 1,10 m (objekt VI a X) a několik kúlů, v nichž však nebyly nálezy příliš výrazné. Zajímavou keramikou přinesl objekt I, prozkoumaný v r. 1972. (Označení znamená velké i, nikoliv římská 1, v prvním roce výzkumu jsme objekty značili římskými číslicemi, v druhém arabskými a nakonec písmeny.) Šlo

o nepravidelný oválný objekt o rozměrech cca 1,8 m x 1 m severně od stavby na opukové podezdívce, označené jako objekt A. Začal se rýsovat až po odkrytí horní vrstvy a to níže než byly zbytky mazanice podlahy této velké stavby (obr. 2). Keramické nálezy patří ještě do přelomu střední a mladší doby hradištní (obr. 3: 18-26), tak jak to propracovala J. Princová – Justová pro hradiště a zejména pro předhradí na Libici (JUSTOVÁ 1992; PRINCOVÁ – JUSTOVÁ 1994; 1999).

Obr. 3. Výběr z keramiky. 1: objekt F, 2, 4-13: vrstva v sondě IV na východním konci, 3: objekt A, 14-15: objekt N, 16-17: objekt D, 18-26: objekt I.

Obr. 4. Stříbrný denár Boleslava II. č. 1, mincovna Praha, mincmistr Nacub.

Důležitá je situace na jih od této stavby. Pod velmi mělkým objektem B, obklopeným několika kůly, který je datován do 12.–první poloviny 13. stol., byla souvislá vrstva s keramikou 10. stol. a v ní dva stříbrné denáry Boleslava II. Jeden se zachoval velmi dobře (obr. 4), druhý byl rozlomený a během konzervace se rozpadl na malé kousky. Tyto denáry, jak známo, neobíhaly dlouho a byly brzy nahrazeny mincemi horší kvality. Vzhledem k tomu, že na lokalitě V zátiší, kde jsme kopali, byl nalezen výše už zmíněný druhý poděbradský poklad denárů, je velmi pravděpodobné, že byly původně součástí pokladu tam zakopaného a byly v souvislosti s jeho ukládáním nebo s přípravou na uložení vytroušeny. Ve vrstvě na poměrně nevelké ploše bylo 81 střepů a bronzová poměrně honosná přezka (BERANOVÁ 1998, obr. 6:2).

Druhý poděbradský poklad stříbrných denárů obsahuje jedině mince 10. století. V keramické lahvičce odpovídajícího datování bylo celkem 1408 kusů, z toho 1276 denárů Přemyslovců Boleslava I. a II., 129 denárů Slavníkovců, konkrétně Soběslava Slavníkovce, 1 kus denárů pražského biskupa Vojtěcha(?) a 2 kusy bavorských (řezenských) denárů (RADOMĚRSKÝ 1965-1966). Zastoupení slavníkovské mince bylo relativně velké vzhledem k menšímu významu a rozsahu slavníkovského mincování oproti přemyslovskému.

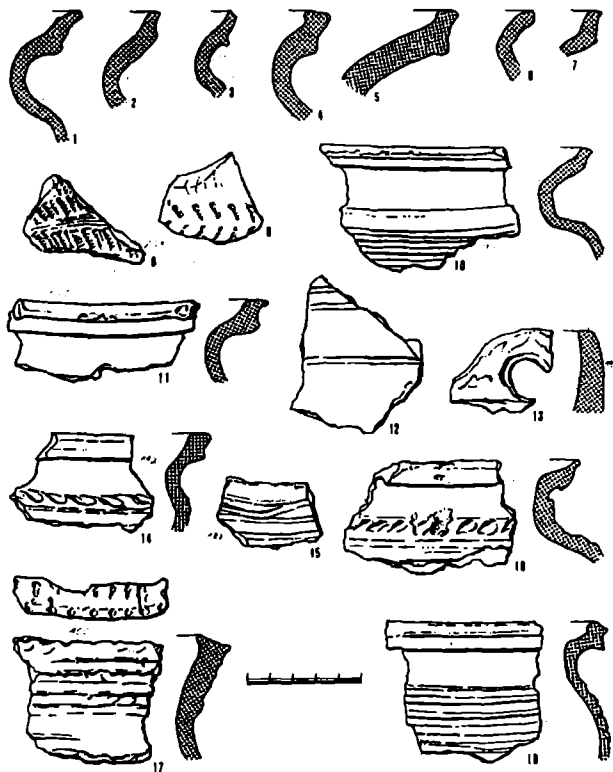
Nemůžeme se zde podrobněji zabývat popisem a tříděním přemyslovských mincí a problematikou slavníkovského mincování (k tomu zejména HÁSKOVÁ 1981, 1995), musíme však uvést, že mince Boleslava I. a II. byly velmi rozmanité. Na sídlišti v Poděbradech byly obě mince jednoho typu, a to podle Radoměrského XLVII. (K 138), jichž bylo ve druhém poděbradském pokladu 131 kusů. Na líci byla v kroužku ruka mezi značkami, na rubu v kroužku poprsí s pravé strany, před ním křížek. Opisy mincí z technických důvodů neuvádíme. Mince však nebyly totožné. Tvůrcem dobře zachovaného denáru byl mincmistr z pražské mincovny Nacub, tvůrcem druhého, během konzervace zcela rozlámaného, mincmistr Omeriz, mincovna opět Praha. Obě mince určila Z. Nemeškalová.

Dlouho se obecně přijímal názor, že české mincování začalo po roce 955. Dva zahraniční numismatici koncem sedmdesátých a na počátku osmdesátých

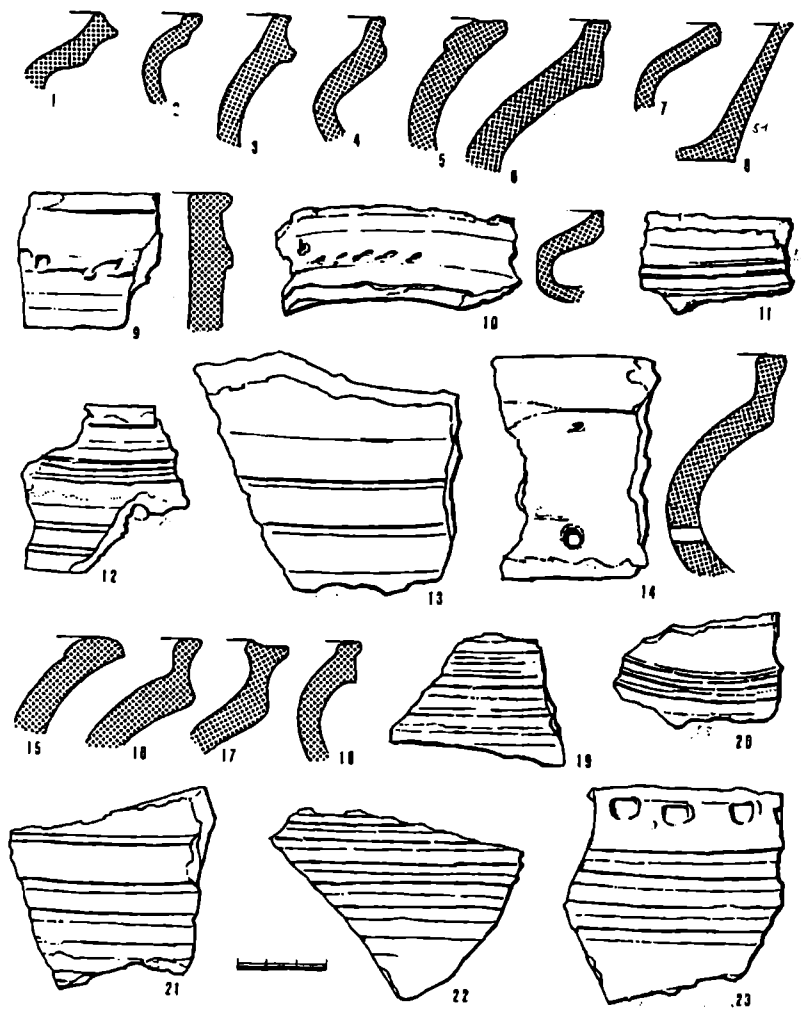
let vyslovili názor, že k tomu došlo až za vlády Boleslava II. v sedmdesátých letech 10. století a že Boleslav I. ještě mince nerazil (SUCHODOLSKI 1977, 177; HAHN 1981-82, 104-113). Tento názor přejali bez dalšího i někteří čeští badatelé (např. ŠMERDA 1996). Z. Petráň se však na základě důkladného rozboru a prověřování důvodů, které mohly časnější českou ražbu zpochybnit nebo naopak potvrdit, k někdejšímu názoru v plném rozsahu vrací (PETRÁŇ 1998, 31-61). S jeho závěry, že mincování začalo skutečně už za Boleslava I., je nutno souhlasit. Pro náš úkol je to téma okrajové, ale přece jen bylo třeba k němu zaujmout stanovisko.

Doba uložení druhého poděbradského pokladu se spojuje s událostmi v září roku 995, kdy byli Slavníkovci na Libici vyražďeni. Pokud je tomu skutečně tak a pokud byly dva denáry, na sídlišti nalezené, z tohoto pokladu vytroušeny, znamenalo by to, že poklad byl uložen na žijícím sídlišti nebo v jeho bezprostředním sousedství. Sídliště tedy bylo založeno před rokem 995, což je v souladu s nálezy keramickými. Odkud pocházel majitel, zda z této vesnice nebo z hradiště na Libici, říci ovšem nemůžeme. V každém případě je však jisté, že katastrofu tak či onak nepřežil a poklad nevyzdvihl ani o něm neinformoval své příbuzné, pokud jaké měl nebo pokud zůstali živi.

Obr. 5. Keramika z objektu L pod objektem A.

Vrstva s denáry a objekt I byly od sebe odděleny velkou stavbou na opukové podezdívce, objektem A, který patřil do 12.– poloviny 13. stol. a souvisel se sklářskou hutí. Stopy po osídlení z 10.–11. stol. byly porušeny jednak touto stavbou, jednak i tím, že vesnice žila nepřetržitě do 11.–12. stol. Keramika poloviny až konce 10. stol. se tak přimísila mezi střepy mladší, jak je vidět např. na výběru keramiky z objektu L pod objektem A (obr. 5, zejména 5:8,9). Objekt A, i když je stratigraficky pozdější, velký časový rozdíl proti objektu L nevykazoval (obr. 3:3, obr. 6). Byl zbudován asi bezprostředně po jeho zasypání. Objekt N zčásti zasahoval pod stavbu na opukové podezdívce (obr. 3:14-15), ale tak výrazně starobylý jako objekt I se nejeví. Další keramika byla publikována na jiném místě (BERANOVÁ 1998; 2000).

Obr. 6. Výběr z keramiky z objektu A z r. 1972.

Již více než před dvaceti lety jsem vyslovila názor, že sídliště v Poděbradech — radiostanice nebylo vpádem přemyslovského vojska zasaženo a že tam nejsou stopy po plenění, pálení domů, zabíjení apod. (BERANOVÁ 1985). Vzhledem k rozsahu výzkumu a nedostatku objektů z druhé poloviny 10. stol. to zůstává jenom otázkou názoru, není však bez významu, že obdobnou situaci konstatovala J. Princová-Justová při výzkumu předhradí (PRINCOVÁ-JUSTOVÁ 1995, 262). Kromě poboření a požáru hradeb a poboření a vypálení objektů slavníkovského knížecího sídla na libickém vnitřním hradišti nezachytil dosavadní archeologický výzkum na ploše předhradí žádné podobné ničivé zásahy. Odkryto bylo přitom cca 9000 m². Zázemí a hospodářský význam libického sídla měl být zachován, šlo především o převzetí moci a zničení nebezpečného rodu.

Vyvraždění Slavníkovců a úpadek významu libického centra se na sídlišti Poděbrady — radiostanice projeví v jiném směru. Po pádu Slavníkovců totiž nastal zřetelný rozvoj sídliště a jeho přeměna v hospodářské a výrobní centrum. Rozsah sídliště zůstal zachován, ale zaměstnání obyvatel bylo z větší části jiné než zemědělská výroba. Při výzkumu se našly nejméně tři výrobní okruhy: sklářská výroba, zpracování železa kovářského charakteru a výroba, která potřebovala nahromaděnou kamennou drť. Ta byla uschována ve velkých zásobních nádobách, jejichž části byly nalezeny v r. 1972 v nedokončené sondě V. Vykládáme jí jako ostřívo pro cihly, resp. ohnivzdorné cihly a pánve, potřebné pro výrobu skla (BERANOVÁ 2000).

Výzkum netrval dlouho a neměl tak velký rozsah, abychom mohli sledovat otázku případného opevnění. Za domky na jihovýchod od místa výzkumu se zřetelně rýsoval valovitý násep, z něhož jsem dostala drobné střípky hradištního charakteru, ale obyvatelé ho pokládali za zbytky hráze rybníka, který tu byl r. 1506 zbudován a voda do něj se vedla přes královské grunty (SEDLÁČEK 1900, 26). Později zanikl. Plánovali jsme sondu i v tomto místě, ale z technických a jiných důvodů k výzkumu v roce 1973 už nedošlo.

Poměr sídliště výrobního charakteru 12.– poloviny 13. stol. a nedalekého kastelánského hradu, jehož význam upadal, musí být předmětem dalšího bádání. Zatím se situace jeví tak, že význam Libice jako hospodářského a obchodního centra se posunul podél toku Labe do jiné lokality cca 2 km vzdálené. Možná, že zde už vznikalo jakési středisko předměstského charakteru. Umístění sídliště, vhodné pro výrobu, mělo však vady nejspíše pokud jde o nejhodnější přístup k Labi, k vodní cestě po něm a k brodu. Svou roli mohly hrát také důvody strategické. V tomto směru se ukázala jako nejlepší poloha místa, kde byl ve 13. stol. vybudován hrad a kolem něho město Poděbrady, a to opět cca 2 km podél toku Labe. Poděbrady se tak staly podle našeho názoru nástupcem někdejšího slavníkovského centra i s jeho přednostmi hospodářskými a obchodními.

LITERATURA

- BERANOVÁ, M. 1975: Čechija v period ot načala slavjanskogo zaselenija do 12 veka, in: Beranová, M. — Smetánka, Z. — Staňa, Č.: Archeologičeskije issledovanija slavjanskoj epochy v Čechii i v Moravii v 1966-74gg. PA 66, 153-247.
- BERANOVÁ, M. 1981: Poděbrady — broadcasting station (district of Nymburk) — a village site of the 10th–14th centuries, in: Nouvelles archéol. dans la Rép. Tschèque, Prague — Brno, 211-213.
- BERANOVÁ, M. 1985: Výzkum vesnice z doby Slavníkovců u Libice n. Cidlinou. Sborník Národního muzea A — Hist. 39, 39-43.
- BERANOVÁ, M. 1998: Příspěvek k počátkům dějin Poděbrad. Vlastivědný sborník Polabí 32, 27-55.
- BERANOVÁ, M. 2000: K problematice výroby skla ve 12. století na sídlišti Poděbrady — radio- stanice. AR 52, v tisku.
- ČTVERÁK, V. — KUDRNÁČ, J. 1987: Slovanské sídlištní objekty klučovského horizontu z Poříčan, okr. Nymburk. AR 39, 386-398.
- GOJDA, M. 1988: The Development of the Settlement Pattern in the Basin of the Lower Vltava (Central Bohemia) 300-1200 A.D. Oxford, British Arch. Report — International Series.
- GOJDA, M. 1989: Příspěvek povrchové prospekce (sběrů) k topografii raně středověkých sídel- ních poloh v mezoregionu dolního Povltaví. AR 41, 614-628.
- GOJDA, M. 1997: Letecká archeologie v Čechách. Praha.
- HAHN, W. 1981-82: Die administrativen Grundlagen der Typenvariation in der älteren bayeris- chen Münzprägung und ihre Signifikanz für die Datierung der ersten böhmischen Herzogsmün- zen, Jahrbuch f. Numismatik und Geldgeschichte, Kallmünz — München 31-32, 103-126.
- HÁSKOVÁ, J. 1981: Slavníkovské mincování. In: LIVBVZ METROPOLIS, Libice nad Cidlinou, 19-25, Obr. 1-16.
- HÁSKOVÁ, J. 1995: Slavníkovci v historické výpovědi svých mincí. AR 47, 225-230.
- HELLICH, J. 1923: Příspěvek k podobě zaniklých osad na Poděbradsku, Časopis pro dějiny ven- kova 10, 1-18, 65-78.
- JUSTOVÁ, J. 1972: Pravěké a slovanské sídliště v poloze "Staré Badry" u Opolánek, okr. Nym- burk. Arch. výzkum v l. 1965-66 a 1969-71, Vlastivědný zpravodaj Polabí 1972, 45-49.
- JUSTOVÁ, J. 1985: Archeologický výzkum na předhradí slovanského hradiště v Libici nad Cid- linou a v jeho zázemí v letech 1980-1984 (Předběžná zpráva), AR 37, 308-318, 357-360.
- JUSTOVÁ, J. 1990: Archeologický výzkum na předhradí slovanského hradiště v Libici nad Cid- linou a jeho zázemí v letech 1985-1989 (Předběžná zpráva), AR 42, 661-673.
- JUSTOVÁ, J. 1992: Hradištní keramika z Libice nad Cidlinou (keramické typy a hledání jejich původu), Sborník Západočeského muzea v Plzni — Historie VIII, 142-155.
- KUDRNÁČ, J. 1970: Klučov. Praha.
- KUDRNÁČ, J. 1985: Slovanská hradiska a vesnická sídliště na Českokobrodsku před vznikem slav- níkovského knížectví, Sborník Národního musea A 39, 15-22.
- KUDRNÁČ, J. 1990: Slovanská vesnická sídliště v okolí tismického hradiště na Českokobrodsku, AR 42, 369-375.
- PETRÁŇ, Z. 1998: První české mince. Praha.
- PRINCOVÁ, J. 1994: The Settlement Site at Opolánky — "Staré Badry", in: 25 years of arch. research in Bohemia, PA suppl. 1, 143-144.

- PRINCOVÁ-JUSTOVÁ, J. 1994: Die burgwallzeitliche Keramik aus Libice nad Cidlinou. In: Staňa, Č. (ed.): *Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert*, Brno, 193-205.
- PRINCOVÁ-JUSTOVÁ, J. 1995: *Knižecí prostředí na slavníkovské Libici ve světle archeologických objevů*, AR 47, 252-266.
- PRINCOVÁ-JUSTOVÁ, J. 1997: *Zastavení Vojtěchova života v Čechách*. In: *Svatovojtěšská tradice v dějinách našeho národa a církve a její význam dnes*, Praha, 18-25.
- PRINCOVÁ-JUSTOVÁ, J. 1999: Objekt č. 126 (10. století) na předhradí slovanského hradiska v Libici nad Cidlinou, PA 90, 153-165.
- RADOMĚRSKÝ, P. 1965-1966: Studie o počátcích českého mincovnictví I. Nález českých denárů z 10. století v Poděbradech, Numismatický sborník 9, 11-84.
- SEDLÁČEK, A. 1900: *Hrady, zámky a tvrze království českého XII*. Praha.
- SEDLÁČKOVÁ, H. 1977: Výzkum sídlišť z 12.-poč. 13. stol u Poděbrad, in: *Středověká archeologie a studium počátků měst*, Praha, 272-273.
- SUCHODOLSKI, S. 1977: *Nowy obraz mennictwa bawarskiego w 10. i 11. wieku*, *Wiadomości numizmatyczne* 21, 168-177.
- ŠMERDA, J. 1996: *Denáry české a moravské. Katalog mincí od X. do počátku XIII. století*. Brno.
- TUREK, R. 1981a: *Libice slavníkovská a přemyslovská*. In: *LIVBVZ METROPOLIS, Libice nad Cidlinou*, 12-18, obr. 17-44.
- TUREK, R. 1981b: *Výzkum libické sídelní aglomerace*. In: *LIVBVZ METROPOLIS, Libice nad Cidlinou*, 51-56.

PODEBRADY AND SLAVNIK LIBICE

From 1970-1972, the Archaeological Institute of the Czechoslovak Academy of Science undertook excavations at a settlement 2 kilometre distant from Libice, the 10th century centre of Slavnik rule and the place of birth of St. Vojtech. The oldest horizon of the settlement (Fig. 3: 18-26) comes from the mid 10th century. Other findings of the same period were found in objects enduring until the 12th century (eg. Fig. 5: 8,9). There is an important finding of two coins of Boleslav II under the object B of the 12th century (Fig. 4). The coins were probably lost during the deposition of the second treasury of denarii of Podebrady. The treasury was discovered in 1936 close to the research site. The treasury is probably related to the assassination of Slavniks in September 995. Both denarii were found in the cultural stratum, which signifies the existence of the settlement during the time of the deposition of the treasury.

In the 12th century, possibly already in the 11th century during the decline of Libice, the settlement changed into a manufacturing centre. There was, among others, a glass furnace and neighbouring houses (Fig. 2). The manufacturing activities were abolished in the mid 13th century. The settlement reduced to its central part and only a small castle was built after its decline. The castle remained until the 16th century. The author assumes that the non-agricultural manufacturing centre had moved from Libice into this locality. In the 13th century the manufacturing, trading and administrative centre moved to the newly established castle and city of Podebrady, located in the most favourable site for the merchant routes both on and over the river Labe.